

POZNÁVACÍ VÝLET BANSKÁ ŠTIAVNICA 2018

V dňoch 22.-26.8.2018 sa skupina veriacich, tvorená z väčšej časti členmi spevokolu Ichthys, aj spolu s p.farárom- vdp. Pavlom Jurčišinom a sestričkou Sáviou, zúčastnila na poznávacom výlete v okolí Banskej Štiavnice. Pre sr. Sáviu bol výlet rozlúčkou a zároveň aj poďakovaním za službu, ktorou bola nápomocná vo farnosti. Vybraná oblasť bola veľmi vhodná na spoznávanie Božích stôp v krásnej prírode, v samom človeku cez jeho prácu a dielo v sakrálnych pamiatkach, technických zariadeniach. Požehnaním boli spoločné sväté omše, modlitby a rozhovory.

„Nebesia rozprávajú o sláve Boha a obloha hlása dielo jeho rúk.“ (Ž 18, 1)

Banská Štiavnica je historické mesto na strednom Slovensku s výrazne multikultúrnou minulosťou. Známe je ťažbou kovov (najmä striebra), významnou banskou legislatívou, samosprávou a akademickou tradíciou. Mesto je „Mestská pamiatková rezervácia“ od roku 1950 a zároveň je centrom chránenej krajinskej oblasti Štiavnické vrchy vyhlásenej 22. septembra 1979 na rozlohe 77 630 ha. Dňa 11. decembra 1993 bolo ako "historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky jeho okolia" zapísané do zoznamu Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

Cieľom nášho poznávania bola obec Hodruša-Hámre (Súsošie Golgoty, Baňa starovšechsvätých), Banská Štiavnica (centrum mesta, kalvária, kostoly, betlehem), Vrch a hrad Sitno, Počúvadlianske jazero-najväčší tajch v okolí.

Tu je krátky prehľad navštívených miest s popisom, zážitkami, možno pre inšpiráciu, pre získanie nových zaujímavých informácií a tipov na výlety:

HODRUŠA-HÁMRE <http://www.hodrusa-hamre.sk/>

V tejto malebnej, dlhočiznej dedine (11 km) sme boli ubytovaní. Obec *Hodruša-Hámre* tvoria tri miestne časti Banská Hodruša, Dolné Hámre a Kopanice. Medzi zaujímavosti patrí *banícka klopačka* z prvej polovice 16. storočia, ktorá zvolávala baníkov do práce, oznamovala im radostné i smutné noviny. Výnimočná je aj tým, že je v nej fungujúci hodinový stroj s jednou ručičkou, ktorá oznamuje iba hodiny.

K historickým miestnym dominantám patrí aj *súsošie Golgoty* zo začiatku 19. storočia ktoré ľudia postavili v období, keď boli uchránení od moru a cholery. Išlo o tradičný spôsob prejavu vďaka Bohu. V dedine sa nachádza až sedem kostolov-5 katolíckych a 2 evanjelické. Medzi nimi *banícky kostolík v Jalšovej* so zaujímavými kľučkami v tvare ryby, kde niektorí v sobotu zažili pravú „polovičnú“ rómsku svadbu i najstarší *Kostol sv. Mikuláša* zo 14. storočia, kde sme sa zúčastnili nedeľnej sv. omše. Spestrili sme ju hudbou aj spevom na potešenie a prekvapenie domácich. Farský katolícky kostol sv. Mikuláša v Banskej Hodruši bol dokončený v r. 1378 na halde priľahlej štôlne Birnbaum bane Althandel ako neskorogotická stavba so sieťovanou gotickou klenbou. Dňa 6.1.1443 silné zemetrasenie zničilo stredné Slovensko a kostol bol zrejme aj v súvislosti s vtedajšími vojnovými udalosťami ťažko poškodený. Začiatkom 16. storočia bol opravený a opevnený, v roku 1577 bola pristavaná zvonová veža. Z pôvodného gotického kostola sa zachovala klenba presbytéria, sakristia a viaceré gotické portály použité pri neskorších prestavbách hlavnej lode. Pri kostole je fara zo 17. storočia, pod kostolom je nepoužívaná krypta a samotný kostol je postavený tak trochu „do zákruť“ – os hlavnej lode a os presbytéria nie sú v jednej línii.

Banícka obec, ktorá je ako súčasť okolia Banskej Štiavnice zapísaná do kultúrneho dedičstva UNESCO, ponúka však aj príjemný letný oddych pri vode. Osviežiť sa dá v Hornohodrušskom tajchu. Tajchov je v okolí, v oblasti Štiavnických vrchov, veľmi veľa. Je to pozostatok baníctva, sú to vodné nádrže na získanie energetických zdrojov na ťažbu a úpravu rúd. Voda sa získavala zo zrážok a využívala na pohon banských, úpravárenských a hutníckych zariadení, keď už sila ľudí príp. koní nepostačovala.

BAŇA STAROVŠECHSVÄTÝCH <http://www.hodruskehlbiny.sk/>

Do hĺbín *Bane Starovšechsvätých* v Banskej Hodruši po stáročia fárili baníci, teraz sme tam dlhými banskými chodbami putovali aj my. Túto baňu sme si vybrali pretože ju sprevádzkovala partia nadšencov s ťažobnej firmy a zdala sa nám menej komerčná ako napr. známejšia štôlna v Banskej Štiavnici.

Zlato a striebro sa v štôlni Starovšechsvätých ťažilo od nepamäti. Nie je jasné, kam až siahajú korene banskej činnosti, ale fakt je, že táto baňa fungovala už v druhej polovici 14. storočia a zatvorili ju roku 1950. Podľa nás sa v nej pracovalo nepretržite najmenej sedemsto rokov,“ hovorí náš sprievodca Richard Kaňa zo Slovenskej banskej, ktorá štôľňu sprístupnila verejnosti. Náš sprievodca nás najprv previedol expozíciami o hodrušskom baníctve v dvoch obnovených budovách, ktoré boli kedysi riaditeľstvom bane. Jeho rozprávanie bolo veľmi pútavé, odpovedal zanietene a odborne na každú otázku, však bol riaditeľom, toto je jeho záľuba a vôbec nepozeral na hodinky. Prehliadka trvala dlhšie ako bol plánovaný čas. Okrem typických historických nástrojov či pomôcok sme mohli vidieť aj iné zaujímavosti, ktoré s

baníctvom úzko súvisia. Vlastnú izbičku tu má legendárny huncút a vtipkár Nácko, atraktívna je aj nádherná mineralogická expozícia Kvety baní s exponátmi z regiónu aj z rôznych kútov sveta, či trofeje tamojšieho súťažného zlatokopečského klubu. Svoje miesto tu našli aj miestne tradície a zvyky, medzi ktoré určite patrí hodrušská paličková čipka. Jej výnimočnosť podčiarkuje fakt, že v 40. rokoch 20. storočia, práve vo vtedajšej vychýrenej hodrušskej čipkárskej škole, vyrobili čipky na svadobné šaty anglickej kráľovnej Alžbety II. Zaujímavá bola aj expozícia starých hodrušských pohľadníc.

Po prehliadke „nadzemnej“ expozície prišiel na rad zlatý klinec- prehliadka Bane starovšechsvätých. Používaný názov pochádza z nemčiny, ináč sa používa aj slovenskejší názov Baňa všetkých svätých. Sprievodca p.Kaňa neprestáva vysvetľovať, začína geologickým vývojom Štiavnických vrchov, ktoré sú sopečným pohorím, zaradovaným k neovulkanitom. Územie je mimoriadne bohaté na výskyt minerálov a drahokavných rúd, v minulosti intenzívne ťažených. Štiavnické vrchy sú naše najväčšie pohorie vulkanického pôvodu a sú celé prevrtané chodbami, stovkami kilometrov labyrintov chodieb a komínov- z Hodruše by sa dalo dostať napríklad až do Štiavnice. V podzemí v tme dlhých tesných banských chodieb sa vraciame do minulosti, často sa udierame prilbami o strop. Cítíme atmosféru prostredia, v akej baníci stáročia pracovali, ale aj spoznáваме vývoj razenia banských diel, dobývania či vystužovania. Baníci hľadali vzácne žily úmornou prácou pomocou kladivka a železka, neskôr prišli na rad aj výbušniny. Ruda sa musela následne vyvážať von spočiatku vo vakoch neskôr na vozíkoch a následne spracovávať. Vznikali rôzne banícke povolania, práca však bola namáhavá a baníci umierali mladí. Prevádzkovateľ nerobil do chodieb nijaké zásahy a štôľňa vyzerá tak, akoby ju baníci práve opustili. Prekvapujú chodby vyložené nepotrebnými skalami bez akékoľvek malty, iba klinovo zakladané aj v klenbách, až sme sa obávali, že to na nás spadne. Krásna ukážka ľudského umu. V bani je príjemná klíma a sucho, čo je tiež šikovnosť baníkov, v minulosti bolo vytvorené dôsledné odvodnenie. Hodrušská baňa bola tzv. dedičná, dokonca ju navštívil aj Štefan Lotrinský v roku 1751, manžel Márie Terézie. O pár rokov neskôr tu boli aj ich synovia – Jozef II. a Leopold. Toto miesto bolo „pokladnicou“ Rakúsko-Uhorska, aj preto je v rámci širšieho celku na zozname UNESCO. Produkciou zlata a striebra patrila medzi tri najvýznamnejšie lokality ťažby na Slovensku. Podľa odhad vychádzajúceho z objemu vydobytých priestorov jednotlivých baní Hodruše-Hámrov, bola produkcia približne 50 t zlata a 1500 t striebra.

Kalvária Banská Štiavnica <http://www.kalvaria.org/>

Banskoštiavnická *kalvária* je súbor sakrálnych objektov v barokovom slohu pozostávajúci z troch kostolov, devätnástich kaplniek a súsošia Panny Márie a svojim umiestnením na kopci Scharffenberg (Ostrý vrch) uprostred štiavnického vulkánu je dominantou Banskej Štiavnice. O vznik Kalvárie sa v roku 1751 pričínili miestni jezuiti a kalvária 200 rokov žila bohatým náboženským životom. V roku 1951 bola Kalvária komunistickým režimom znárodnená a odvtedy sa datuje je postupné chátranie – či už zubom času, alebo pričinením ľudí. Obnovu, ochranu a znovuoživenie Banskoštiavnickej kalvárie zabezpečuje od začiatku roku 2008 občianske združenie Kalvársky fond.

Púť na Kalvárii sme začali výstupom od Dolného kostola popri jednotlivých zastaveniach špecifickej krížovej cesty. Tvorí ju 17 zastavení, ktoré boli postavené aj za pomoci štiavnických darcov, ťažiarov. Na drevených reliéfoch v kaplnkách vidíme barokové vyobrazenie kľúčových okamihov Ježišovho života až po jeho umučenie a zmŕtvychvstanie. Výnimočnosť kalvárie sprevádzajú výhľady na štiavnickú kalderu (dolina, kotol, ktorý vznikol prepadnutím sopky). Prechádzame aj okolo Kaplnky Svätých schodov s oltárom Korunovania Panny Márie. Na stenách sú maľby ako zoslanie Ducha Svätého a v schodoch sú uložené relikvie svätcov – rímskych mučeníkov. Dostávame sa na vrchol Kalvárie k Hornému kostolu s Kristom na kríži. Práve prebieha reštaurovanie malieb. Vychutnávame si atmosféru a duchovno tohto miesta. Cestou dole prechádzame okolo kaplniek stvárňujúcich sedem bolestí Panny Márie. Púť sme zakončili v Dolnom kostole pri Súsoší Sedembolestnej, kde nám umožnili prežívať Kristovu obeť pri svätej omši, ktorú sme sprevádzali aj hudbou a spevom umocnenými výbornou akustikou.

Štiavnická kalvária patrí medzi najkrajšie barokové kalvárie Európy. Je nevšedná počtom zastavení a príbehom, ktorý rozpráva. Príbeh, ktorý nás utvrdzuje vo viere, miesto, kde nachádzame to, čo sme chceli. Boha.

Banská Štiavnica <http://www.banskastiavnica.sk/index.html>

Banská Štiavnica, je starobylé banícke mesto, ktoré bolo kedysi bohaté na striebro a zlato. Dnes ohromuje nádhrou kultúrneho, technického a umeleckého dedičstva. Pre nedostatok času sme zvolili iba krátku prechádzku a navštívili sme hlavne miesta spojené s vierou.

Začínáme pri botanickej záhrade a cez historické centrum sa dostávame na miesto, kde by mal byť *Štiavnický betlehem*. Potvrďuje sa slovenská realita, že nič nie je označené. Ale kto hľadá, nájde. Podarilo sa nám dostať na miesto. V átriu starých budov je v malej miestnosti učupený Štiavnický drevený pohyblivý Betlehem. Je jeden z najkrajších a najväčších na Slovensku. Zachytáva vianočný námet, znázorňuje život stredovekého mesta i prácu baníkov a hutníkov aj iné povolania, či domáce práce. Betlehem má 21 metrov a 800 drevených postavíčiek, z toho

400 pohyblivých. Priestor je stiesnený, každý chce však vidieť čo najviac. Oplatilo sa prejsť okolo drevoreziab aj viackrát.

Pokračujeme prehliadkou štiavnických najznámejších katolíckych kostolov- dnešný farský Kostol nanebovzatia Panny Márie, známy aj ako „nemecký“ podľa reči, v ktorej sa v ňom kázalo a „Slovenským“ je prezývaný kostol sv. Kataríny Alexandrijskej, pre mnohých je to najkrajší štiavnický kostol.

Rímskokatolícky Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej je dominantou historického centra Banskej Štiavnice na rozmedzí Radničného námestia a Námestia sv. Trojice. Postavený bol v druhej polovici 15. storočia z bohatstva plynúceho z banskoštiavnických, aj napriek tomu, že v tomto období už stáli v Banskej Štiavnici 3 kostoly - Farský kostol Panny Márie (terajší Starý Zámok), dominikánsky Kostol sv. Mikuláša (terajší Farský kostol Nanebovzatia Panny Márie) a špitálsky Kostol sv. Alžbety. Kostol sv. Kataríny bol postavený pre čoraz viac sa rozrastajúcu strednú banícku vrstvu v meste. V kostole sa prelína doznievajúci gotický sloh s nastupujúcou renesanciou, čo je na Slovensku ojedinelé. Môžeme vidieť v sochách zaujímavé zobrazenie anjelov, ďalej sv. Katarínu a sv. Barboru. Zachovali sa aj ďalšie pamiatky -Socha ukrižovaného Krista, Socha Madony, Kamenná krstiteľnica, súsošie sv. Anny s malou Pannou Máriou. Nástenná maľba posledného súdu - je najzaujímavejšou súčasťou tohto kostola a pokrýva celú plochu južnej steny presbytéria. Hlavný oltár je s obrazom Zasúbenie sv. Kataríny Alexandrijskej Panne Márii s Ježiškom. Na postranných konzolách je vľavo socha sv. Barbory a vpravo socha sv. Margaréty. Zaujímavosťou je tiež jeden z najstarších zachovaných krovov z dreva z roku 1655.

Farský Kostol Nanebovzatia Panny Márie, nazývaný aj nemecký či farský, je najstarším dodnes zachovaným kostolom mesta. Postavený bol okolo roku 1222 ako trojloďová románska bazilika. Banská Štiavnica sa už v rannom stredoveku stávala živým veľkým mestom, kde sa sústreďovalo veľa žobrákov a vydedencov. Dominikáni sa preto rozhodli pomôcť mestu. Už začiatkom 13. storočia postavili nádherný románsky kostol sv. Mikuláša (dnes farský kostol Nanebovzatia Panny Márie) s kláštorom. Vnútorne zariadenie kostola je prevažne novšie. Za zmienu stojí Hlavný oltár z roku 1811 s obrazom Nanebovzatia Panny Márie, oltáre sv. Františka Xaverského a sv. Ignáca z Loyoly z 1. polovice 18. storočia, bočné oltáre sv. Jozefa a sv. Jána Nepomuckého z 1. štvrtiny 19. stor. Z najstarších predmetov kostola je neskorogotická krstiteľnica. Ďalej môžeme vidieť ú tri barokové spovednice z 2. polovice 18. stor. Lavice sú zo začiatku 19. stor. Pri kostole bol až do začiatku 20. storočia umiestnený kláštor dominikánov, ktorí až do 16. storočia spravovali aj kostol. Zaujímavosťou je, že v čase, keď štiavnický kláštor stavali, mohol ešte sv. Dominik žiť. V kláštore sa nachádzala aj škola, ktorá na tomto mieste a v rôznych podobách pretrvala takmer 700 rokov. Kláštor už dávno zanikol. Dnes sú z neho ruiny a veľká banícka škola postavená v kláštornej záhrade živa prázdnotou.

Námestie Svätej Trojice je centrom Štiavnice a historicky súvisí s baníctvom, pretože sa nachádza v kopcovitom teréne. Na viac ako 10 metrov vysokej halde banského odpadu zo štôlní ústiacich po oboch stranách námestia, stoja v dvoch radoch mohutné meštianske domy. Medzi nimi sa do neba týči morový stĺp. Svätotrojičné námestie, ako ho poznáme dnes, prešlo mnohými zmenami ako sa menili slohy a mení sa i dnes. Väčšinu domov zdobí na priečelí nad bránou erb rodiny, ktorej dom patril. Súsošie sv. Trojice dominuje námestiu, postavené bolo v druhej polovici 18. storočia. Na námestí sa konali veľké trhy s poľnohospodárskymi produktmi a remeselnými výrobkami. I dnes, počas kultúrnych podujatí je námestie miestom pre jarmok a neminú ho kroky žiadneho turistu. Cestou na námestie prechádzame aj okolo Domu Maríny, kde žila Sládkovičova múza Marína Pischlová, pre ktorú napísal najdlhšiu lúboštnú báseň na svete. Báseň Marína, skladajúca sa z 2910 veršov, napísal v zime 1844 romantický básnik a spisovateľ Andrej Sládkovič. Vyšla o dva roky neskôr. Básnika inšpirovala nešťastná láska k Márii Pischlovej, ktorú rodičia donútili vydať sa za bohatého výrobcu perníkov.

Trotuár je časť hlavnej ulice (ul. A.Kmeťa) cez, ktorú sme prechádzali. Je to 140 metrov dlhý unikátny vyvýšený chodník, vydláždený červenými dlaždicami. Ako v minulosti, tak aj dnes je to miesto, kde nájdete mnoho obchodíkov s rôznym zameraním a reštaurácií aj známe budovy ako napr. prvú budovu Banskej akadémie, Mikovínyho dom. Znovu tu vidíme aj sochu známej rázovitej postavičky Nácka tak ako v Bani starovšechsvätých a tiež pred Štiavnickým betlehemom. Na trotuári sme sa na chvíľu oddychu zastavili v jednej z reštaurácií. Bola to *Kaviareň Divná Pani*. Hovorí sa, že turista, ktorý nenavštívi Divnú Pani, ako keby v Štiavnici ani nebol. Dizajnovo zaujímavá kaviareň a čajovňa plná hudby a fantastických sladkostí. Podnik sa stále rozširuje, nájdete tu aj palacinkáreň, zmrzlináreň.

Vrch a hrad Sitno <http://www.banskastiavnica.sk/index.html>

Sitno (1009 m.n.m.) sme si vybrali ako jednoduchý turistický výlet, prechádzku na vrchole so zaujímavou rozhľadňou, ako aj zrúcaninou tajomného hradu. Trasu sme začali na parkovisku hneď pri rozcestníku Počúvadlianske jazero. Kráčame po zelenej značke až k Tatárskej lúke a je to trochu väčší strmák, ale nie je to nič, čo by sa nedalo zvládnuť. Cestou sme prešli okolo studničky, kde sa dá osviežiť, prípadne odpočinúť na lavičkách. V tomto bode sme už mali najťažšiu časť výstupu za sebou. Z Tatárskej lúky (veru zvláštny je názov tejto lúky, o Tatároch pod Sitnom historické

správy nič nehovoria, iba povesti) sme po modrej značke pokračovali priamo na Sitno. Cestou sa zastavujeme na vyhlídkovej skalnej plošine, odkiaľ pohľad na okolitú krajinu naozaj stojí za to. Už postaviť sa pre fotografovanie na kraj skaly bolo adrenalínové. A aby sme sa dostali nahor ešte prekonáme 289 schodov. Ani sa nenazdáme a sme na vrchole. Prichádzame k zaujímavej drevenej rozhľadni z 18.storočia (prvá turistická rozhľadňa v Európe, vyhorená a v 19.storočí obnovená). Archeologické výskumy dokázali, že na Sitne žili Kelti i Slovania. Keď sa pokocháme krásnymi výhľadmi a prírodou, doplníme energiu a oddýchneme, pokračujeme na juh k hradu.

Prichádzame k *hradu Sitno*- zrúcanine. Je veľmi zaujímavý, najmä ak sa naň pozeráte zdola, stojí za to sa v jeho okolí trochu poprechádzať a pozrieť si ho z každej strany. Zhora je zasa úžasný kruhový výhľad. Hrad pochádza z 13. storočia. Mal za úlohu chrániť okolité banské mestá. Neskôr bola ale dobitý a úplne zničený. To, čo sa z neho dodnes zachovalo je opradené množstvami starých legiend, čo hradu dodáva na tajuplnosti. Keď sme si hrad obzreli, prelozili a pofotili, ešte sme v tejto krásnej prírode a tichu poďakovali za krásny deň modlitbou sv.ruženca. Vraciame sa späť k Tatárskej lúke, ale trochu inou trasou, cez les popod sitnianske skaly až k Počúvadlianskemu jazeru, kde na nás čakajú autá. Ak by sme mali so sebou plavky, po turistike sme sa mohli osviežiť priamo v Počúvadlianskom jazere, kde bolo veľa ľudí. Keďže sme ich nemali, iba sme poobzerali okolie jazera, ktoré nie je len také obyčajné jazero. Je to totiž starý banský tajch. Ale to už bolo spomenuté.